

บทที่ 5

บทสรุปและเสนอแนะ

ในการบังคับคดีเพื่อให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ในบางครั้งอาจส่งผลกระทบต่อสิทธิของบุคคลภายนอก ดังนั้น กฎหมายจึงเปิดโอกาสให้มีการพิจารณาในชั้นบังคับคดีขึ้น ซึ่งในอดีตการเปิดโอกาสให้มีการพิจารณาในชั้นบังคับคดีนี้ มีขึ้นเพื่อให้ประชาชนโต้แย้งคัดค้านการบังคับคดีที่มีขอบของพวกขุนนางต่อพระมหากษัตริย์ แต่ต่อมากการเปิดโอกาสให้มีการพิจารณาในชั้นบังคับคดี มีขึ้นเพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ดังจะเห็นได้จากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 8 ที่ว่า ประชาชนทุกคนมีสิทธิอันชอบธรรมที่จะร้องขอต่อศาลเพื่อเยียวยาต่อการกระทำอันละเมิดต่อสิทธิของตน และในประเทศสหรัฐอเมริกา สิทธิที่จะได้รับฟัง (right to be heard) และมีโอกาสแสดงพยานหลักฐานโต้แย้งคัดค้านการกระทำอันเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง ถือว่าเป็นข้อเรียกร้องที่สำคัญของหลัก "Due Process of Law" นอกจากนี้ การเปิดโอกาสให้มีการพิจารณาคดี มีแนวคิดมาจากหลัก "Audi Alteram Partem" หรือ "หลักฟังความทุกฝ่าย" หลักดังกล่าวนี้ถูกกำหนดขึ้นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม กล่าวคือ ความยุติธรรมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการฟังความจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

การขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นบังคับคดีประเภทหนึ่ง ซึ่งการเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ถูกยึดต่อศาลนี้ มาจากหลักกฎหมายที่ว่า ในการบังคับคดีเพื่อให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีอำนาจบังคับคดีเอาแต่เฉพาะทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น ไม่มีสิทธิไปบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินของบุคคลภายนอกซึ่งมิได้ตกเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา ดังนั้น ถ้าปรากฏว่าทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดียึดไว้เพื่อขายทอดตลาดเป็นทรัพย์สินของบุคคลภายนอก บุคคลภายนอกย่อมสามารถอ้างสิทธิของตนที่มีในทรัพย์สินนั้นร้องขอต่อศาลให้สั่งปล่อยทรัพย์สินดังกล่าวได้

เหตุผลที่กฎหมายบัญญัติให้สิทธิแก่บุคคลภายนอกร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ถูกยึดสามารถสรุปได้ดังนี้ คือ

1. เพื่อความยุติธรรม
2. เพื่อคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของบุคคล
3. เพื่อเปิดโอกาสให้มีการแก้ไขความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากการบังคับคดี
4. เพื่อสนับสนุนการใช้สิทธิทางศาลของประชาชน

ประเทศไทยได้บัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดตั้งแต่ในอดีตจนกระทั่งถึงในปัจจุบัน โดยในปัจจุบันหลักเกณฑ์ดังกล่าวได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 288 ซึ่งจากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนพบว่า การขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 288 มีปัญหาเกิดขึ้นทั้งในทางปฏิบัติและในทางทฤษฎี โดยจะแยกกล่าวได้ดังนี้ คือ

1. ปัญหาในทางปฏิบัติ

ในปัจจุบัน ปัญหาส่วนใหญ่ในเรื่องการขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดเกิดขึ้นจากการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตของบุคคลภายนอกที่อาศัยแง่มุมของกฎหมายซึ่งเปิดช่องให้สามารถยื่นคำร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดเข้ามาในระหว่างการบังคับคดี ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะหลีกเลี่ยงหรือประวิงการขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้น บทบัญญัติที่ก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ ได้แก่

1.1 กำหนดระยะเวลายื่นคำร้องขอ

กฎหมายบัญญัติให้บุคคลภายนอกยื่นคำร้องขอก่อนเอาทรัพย์สินที่ถูกยึดออกขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่น ซึ่งการขายทอดตลาดนั้น หมายความว่า การขายทอดตลาดที่บริบูรณ์ ดังนั้น ปัญหาที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติอันเนื่องมาจากบทบัญญัติในส่วนนี้ คือ

1) ปัญหาการร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดหลายครั้งหลายครา

ตัวอย่างเช่น ในกรณียึดทรัพย์สินเพื่อขายทอดตลาด ก่อนที่ได้เอาทรัพย์สินนั้นออกขาย มีผู้มาร้องขอให้ปล่อย แต่ภายหลังจากการยื่นคำร้องขอแล้ว บุคคลนั้นก็เพิกเฉยไม่ดำเนินคดีต่อไป จนกระทั่งศาลสั่งจำหน่ายคดี ครั้นมีการขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นใหม่ ก็มีบุคคลภายนอกมาร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดนั้นอีก ผลัดเปลี่ยนกันเช่นนี้เรื่อยไป

2) ปัญหาการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งของบุคคลภายนอกที่ต้องการ

ให้มีการเลื่อนการขายทอดตลาดทรัพย์สินในครั้งนั้นออกไปเพื่อตนจะได้เข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดนั้น ตัวอย่างเช่น การสมคบกันระหว่างผู้มาประมูลโดยมีเจตนาประมูลต่อสู้อราคาให้ราคาทรัพย์สินที่ขายทอดตลาดนั้นต่ำกว่าความเป็นจริง ซึ่งการกระทำเช่นนี้มีผลให้เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องเลื่อนการขายทอดตลาดทรัพย์สินในครั้งนั้นออกไป หรือการใช้สิทธิคัดค้านวิธีปฏิบัติตามข้อบังคับในการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 309

1.2 ขั้นตอนของการวางเงินประกัน

เมื่อพิจารณาขั้นตอนของการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี จะพบว่า การใช้สิทธิร้องขอให้ศาลสั่งบุคคลภายนอกวางเงินประกันของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษานั้น จะเกิดขึ้นภายหลังจากเจ้าพนักงานบังคับคดีงดการขายทอดตลาดหรือจำหน่ายทรัพย์สินที่พิพาทแล้ว ซึ่งถ้าบุคคลภายนอกไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาลในเรื่องการวางเงินประกันจนศาลสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความและอนุญาตให้เจ้าพนักงานบังคับคดีประกาศขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นใหม่ ก็จะมีบุคคลภายนอกมาร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดนั้นอีกและปฏิบัติในทำนองเดียวกับที่กล่าวมาข้างต้น หรือตามวิธีการที่กล่าวมาในข้อ 1.1

2. ปัญหาทางทฤษฎี

ในเรื่องการขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึด ปัญหาทางทฤษฎีที่เกิดขึ้นมีดังต่อไปนี้ คือ

2.1 ขอบเขตในการให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลภายนอก

ในเรื่องนี้ มีนักกฎหมายให้ความเห็นแตกต่างกันเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายแรก มีความเห็นว่า การขอให้ปล่อยทรัพย์สินซึ่งตกอยู่ภายใต้การบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 288 กฎหมายควรบัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลภายนอกเฉพาะในกรณีที่ทรัพย์สินนั้นถูกยึดไว้โดยเจ้าพนักงานบังคับคดี

ฝ่ายที่สอง มีความเห็นว่า การขอให้ปล่อยทรัพย์สินซึ่งตกอยู่ภายใต้การบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 288 กฎหมายควรบัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลภายนอกตั้งแต่ในชั้นที่ทรัพย์สินนั้นถูกอายัด

ผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็นของนักกฎหมายฝ่ายแรก เพราะการขยายให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลภายนอกโดยเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกนั้นมาใช้สิทธิทางศาลตามมาตรา 288 ตั้งแต่ในชั้นที่ทรัพย์สินถูกอายัดจะก่อให้เกิดปัญหายุ่งยากในทางปฏิบัติ ทั้งนี้เนื่องมาจากกฎหมายได้บัญญัติวิธีการเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในกรณีดังกล่าวไว้แล้วในมาตรา 312 วรรคหนึ่ง

2.2 ขอบเขตในการบังคับใช้กฎหมายในเรื่องการขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึด

ปัญหาในเรื่องนี้มีว่าบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องการขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 288 สามารถนำไปบังคับใช้ได้ในทุก ๆ กรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดทรัพย์สินเพื่อขายทอดตลาดหรือไม่ ซึ่งในปัญหานี้ มีนักกฎหมายให้ความเห็นแตกต่างกันเป็น 2 ฝ่าย คือ

ฝ่ายแรก มีความเห็นว่า บทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องการขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดนี้ ไม่สามารถนำไปใช้บังคับได้ในทุก ๆ กรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินเพื่อขายทอดตลาด การจะนำบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องนี้ไปใช้ได้นั้น จะต้องเป็นกรณีที่การยึดทรัพย์สินของเจ้าพนักงานบังคับคดีเกิดขึ้นจากการร้องขอให้บังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเท่านั้น

ฝ่ายที่สอง มีความเห็นว่า บทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องการขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดนี้ สามารถใช้บังคับได้ในทุก ๆ กรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินเพื่อขายทอดตลาด ทั้งนี้เพราะเห็นว่ากฎหมายในเรื่องนี้บัญญัติขึ้นเพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของบุคคล

ผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็นของนักกฎหมายฝ่ายแรก เพราะว่า เจตนารมณ์อันแท้จริงของการบัญญัติกฎหมายในเรื่องการขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 288 มีขึ้นก็เพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลภายนอกเฉพาะในกรณีที่การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีผลกระทบต่อสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลภายนอกเท่านั้น

2.3 ผู้มีสิทธิร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึด

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลในหัวข้อนี้ ผู้เขียนพบว่า การใช้สิทธิทางศาลของบุคคลผู้เป็นเจ้าของรวมในทรัพย์สินที่ได้แบ่งแยกการครอบครองออกเป็นส่วนตัว และของบุคคลผู้อยู่ในฐานะอันจะให้จดทะเบียนสิทธิของตนได้อยู่ก่อนนั้น ควรเป็นเรื่องการขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 288 ไม่ใช่เรื่องการร้องขอเกี่ยวส่วนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287

3. แนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

จากปัญหาในเรื่องการขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น คณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ได้ยกร่างบทบัญญัติมาตรา 288 ขึ้นใหม่ ทั้งนี้เพื่อแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติในส่วนที่บกพร่องและไม่เหมาะสม ซึ่งสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้ คือ

3.1 ปัญหาในเรื่องผู้มีสิทธิร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึด ในเรื่องนี้ คณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ได้ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องและไม่เหมาะสมของบทบัญญัติในมาตรา 288 ในส่วนของผู้มีสิทธิร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึด โดยได้ระบุเพิ่มเติมให้เจ้าของรวมซึ่งมีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองในทรัพย์สินนั้นตามที่ได้แบ่งการครอบครองเป็นส่วนสัด และผู้อยู่ในฐานะอันจะให้จดทะเบียนสิทธิของตนได้อยู่ก่อนมาใช้สิทธิทางศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 288 เพื่อจะทำให้การใช้สิทธิทางศาลของบุคคลดังกล่าวตรงกับผลทางกฎหมายที่เกิดขึ้น และเพื่อให้รัฐได้รับประโยชน์จากค่าธรรมเนียมศาล

3.2 ปัญหาในเรื่องกำหนดระยะเวลายื่นคำร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึด คณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ได้ยกร่างบทบัญญัติในส่วนของการกำหนดระยะเวลายื่นคำร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดขึ้นใหม่ เพื่อแก้ไขปัญหาคำร้องใช้สิทธิโดยไม่สุจริตของบุคคลภายนอกที่อาศัยช่องว่างของกฎหมายในส่วนนี้ยื่นคำร้องขอเข้ามาในคดีเพื่อหลีกเลี่ยงหรือประวิงการบังคับคดี โดยบัญญัติให้บุคคลภายนอกนั้นต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลภายในหกสิบวันนับแต่วันที่มีการยึดทรัพย์สิน แต่ในกรณีที่ไม่สามารถยื่นคำร้องขอภายในระยะเวลาดังกล่าว ให้ยื่นคำร้องขอภายหลังเมื่อมีพฤติการณ์พิเศษและต้องยื่นไม่ช้ากว่าเจ็ดวันก่อนวันที่เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดไว้เพื่อการขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่นซึ่งทรัพย์สินนั้นเป็นครั้งแรก เว้นแต่ในกรณีเหตุสุดวิสัยสามารถยื่นคำร้องขอในภายหลังได้ แต่ต้องยื่นก่อนวันขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่นซึ่งทรัพย์สินนั้น

ข้อเสนอแนะ

ผู้เขียนเห็นด้วยกับแนวทางแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติในมาตรา 288 ของคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งทั้งที่เป็นปัญหาทางในทฤษฎีและปัญหาทางในปฏิบัติ แต่อย่างไรก็ตามมีปัญหาบางประการที่คณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งยังมิได้หยิบยกขึ้นพิจารณา ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าปัญหาดังกล่าวมีความสำคัญต่อการปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 288 ให้มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบันและสามารถนำไปบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ในปัญหาที่ได้มีการเสนอแก้ไขแล้ว ผู้เขียนยังพบว่าอาจก่อให้เกิดปัญหาเมื่อนำมาบังคับใช้

ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวไว้ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาในเรื่องกำหนดระยะเวลาขึ้นคำร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึด ตามที่คณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้ยกร่างมาตรา 288 ขึ้นใหม่โดยถือเอาวันที่มีการยึดทรัพย์สินมาเป็นเกณฑ์กำหนดนับหกสิบวันนั้น เพื่อให้การกำหนดระยะเวลาขึ้นคำร้องขอดังกล่าวได้ให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลภายนอกที่สุจริตมากยิ่งขึ้น ผู้เขียนเห็นว่าควรคำนึงถึงโอกาสในการรับรู้ของผู้มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินที่สุจริตด้วย¹ ดังนั้น ในเรื่องนี้จึงควรมีวิธีการแสดงต่อบุคคลภายนอกโดยทั่วไปให้รับรู้ถึงการยึดทรัพย์สินนั้น ตัวอย่างเช่น ส่งรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ถูกยึดให้แก่บุคคลผู้มีส่วนได้เสียตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 280 หรือปิดประกาศรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์สินดังกล่าวนั้นไว้โดยเปิดเผย ณ สถานที่ที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่หรือในที่ชุมนุมชนหรือสถานที่

¹ตามกฎหมายปัจจุบัน เมื่อมีการยึดทรัพย์สิน เจ้าพนักงานบังคับคดีจะแจ้งการยึดให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษารายเท่านั้น แต่เมื่อเปรียบเทียบกับกรขายทอดตลาด ก่อนมีการขายจะต้องมีการประกาศให้บุคคลทั่วไปทราบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 306

ราชการหรือลงแจ้งความในหนังสือพิมพ์รายวันหรือวิทยุกระจายเสียง ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินที่แท้จริงสามารถมาใช้สิทธิร้องขอต่อศาลให้สั่งปล่อยทรัพย์สินที่ถูกยึดนั้น ได้ภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้

สำหรับช่วงระยะเวลานับแต่วันที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดทรัพย์สินจนกระทั่งถึงวันที่เจ้าพนักงานบังคับคดีขออนุญาตต่อศาลเพื่อขายทอดตลาดซึ่งทรัพย์สินนั้น ผู้เขียนเห็นว่าช่วงระยะเวลาดังกล่าวควรมีกำหนดไม่น้อยกว่าหกสิบวัน ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับกำหนดระยะเวลาหกสิบวันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 288 ที่ได้ยกสร้างขึ้นใหม่ และเพื่อเป็นการป้องกันมิให้เกิดปัญหาในกรณีที่ทรัพย์สินนั้น ได้ถูกขายทอดตลาดไปก่อนสิ้นกำหนดระยะเวลาดังกล่าว ส่วนในกรณีที่มีการยื่นคำร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดโดยกล่าวอ้างว่ามีพฤติการณ์พิเศษหรือมีเหตุสุดวิสัยนั้น ในกรณีเช่นนี้ผู้เขียนเห็นว่านอกจากผู้ร้องจะยื่นคำร้องขอเพื่อให้ศาลสั่งปล่อยทรัพย์สินที่ถูกยึดแล้ว ผู้ร้องควรจะต้องยื่นคำร้องอีกฉบับหนึ่งเป็นกรณีฉุกเฉินเพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีระงับการขายทอดตลาดซึ่งทรัพย์สินนั้นไว้เป็นการชั่วคราวอีกด้วย

2. ปัญหาในเรื่องขั้นตอนของการวางเงินประกัน ในปัญหานี้คณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมิได้หยิบยกขึ้นพิจารณา แต่จากการศึกษากฎหมายของไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศในประเด็นของเรื่องนี้ ผู้เขียนพบว่าขั้นตอนการวางเงินประกันของไทยจะเกิดขึ้นหลังจากเจ้าพนักงานบังคับคดีถึงดการบังคับคดีแล้ว ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกที่ไม่สุจริตใช้เป็นช่องทางในการประวิงคดีได้ แต่สำหรับกฎหมายของต่างประเทศการวางประกันจะเกิดขึ้นก่อนการงดการบังคับคดี ซึ่งลักษณะขั้นตอนดังกล่าวจะไม่เปิดช่องให้บุคคลภายนอกใช้เป็นช่องทางในการประวิงคดีได้เช่นของไทย ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าเพื่อเป็นการป้องกันมิให้บุคคลภายนอกผู้ไม่สุจริตทำการประวิงคดีโดยอาศัยขั้นตอนการวางเงินประกัน จึงควรมีการแก้ไขขั้นตอนการวางเงินประกันเสียใหม่ กล่าวคือ เมื่อผู้ร้องได้ยื่นคำร้องขอต่อศาลแล้ว ถ้าศาลเห็นว่ามพฤติการณ์ที่แสดงว่าคำร้องขอดังกล่าวน่าจะไม่มีมูลพอที่จะรับคำร้องขอนั้นไว้พิจารณาหรือเป็นการยื่นเข้ามาเพื่อประวิงให้

การบังคับคดีล่าช้าโดยการไต่สวนผู้ร้องแต่ฝ่ายเดียว² หรือศาลจะเป็นผู้เห็นเองก็ตาม ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ร้องวางเงินประกันตามที่ศาลเห็นสมควรภายในระยะเวลาที่ศาลจะกำหนด เพื่อเป็นประกันการชำระค่าสินไหมทดแทนแก่โจทก์หรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสำหรับความเสียหายที่อาจได้รับเนื่องจากเหตุเนื่องเข้าในการบังคับคดีอันเกิดแต่การยื่นคำร้องขอขึ้น และถ้าผู้ร้องไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของศาล ให้ศาลมีคำสั่งไม่รับคำร้องขอขึ้น

เมื่อศาลสั่งรับคำร้องขอของผู้ร้องไว้แล้ว ผู้ร้องจึงจะนำส่งสำเนาคำร้องขอขึ้น แก่โจทก์หรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา จำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษา และเจ้าพนักงานบังคับคดี โดยลำดับต่อไป และเมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้รับคำร้องขอเช่นว่านี้ ก็ให้งดการขายทอดตลาด หรือจำหน่ายทรัพย์สินที่พิพาทนั้นไว้ในระหว่างรอคำวินิจฉัยชี้ขาดของศาล

ข้อความที่ผู้เขียนได้เสนอขึ้นนี้ อาจจะนำไปเป็นแนวทางในการบัญญัติเพิ่มเติม ในมาตรา 288 หรือกำหนดเป็นแนวทางให้ศาลนำไปปฏิบัติต่อไป

3. ปัญหาในเรื่องชนิดของหลักประกัน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 288 วรรคสอง (1) กฎหมายใช้คำว่า "วางเงินประกัน" ดังนั้น ในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายที่อาจได้รับเนื่องมาจากเหตุที่เนื่องเข้าในการบังคับคดีอันเกิดแต่การยื่นคำร้องขอขึ้น ศาลจะต้องกำหนดให้นำเฉพาะเงินเท่านั้นมาวางเป็นหลักประกัน ศาล

² เนื่องจากว่าการไต่สวนในชั้นนี้ เป็นการไต่สวนเพื่อที่ศาลจะรับการวางเงินประกันของผู้ร้อง ดังนั้น วิธีพิจารณาความในชั้นนี้จึงเป็นการไต่สวนผู้ร้องแต่ฝ่ายเดียว ซึ่งศาลจะเป็นผู้ใช้ดุลพินิจสั่งที่จะรับหรือไม่รับคำร้องของผู้ร้องและกำหนดให้ผู้ร้องวางเงินประกันหรือไม่วางเงินประกันตามจำนวนที่ศาลจะเห็นสมควร ทั้งนี้ โดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 21

จะกำหนดให้นำหลักทรัพย์อย่างอื่นมาวางไม่ได้^๓ การที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้ อาจทำให้บุคคลภายนอกผู้ร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดที่สุจริตได้รับความเดือดร้อนได้ ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าหลักประกันที่จะนำมาวางต่อศาลนี้ควรขยายให้รวมไปถึงหลักประกันอย่างอื่นตามที่ศาลจะเห็นสมควรอีกด้วย ตัวอย่างเช่น พันธบัตร หรือ โฉนดที่ดิน เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการบรรเทาความเดือดร้อนที่อาจเกิดขึ้นแก่บุคคลภายนอก

4. ในเรื่องค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตของบุคคลภายนอก ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 ว่า โจทก์หรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะใช้สิทธิฟ้องแย้งเรียกค่าเสียหายมาในคำให้การไม่ได้ หากโจทก์หรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาคิดใจในเรื่องค่าเสียหายต้องไปว่ากล่าวเป็นอีกส่วนหนึ่งต่างหาก และจะถือว่าเงินประกันที่ศาลสั่งให้ผู้ร้องวางนั้นเป็นค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตของบุคคลภายนอกก็ไม่ได้อีกเช่นกัน ทั้งนี้เพราะการที่กฎหมายกำหนดให้มีการวางเงินประกันดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการประกันการชำระค่าสินไหมทดแทนแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสำหรับความเสียหายที่อาจได้รับเนื่องจากเหตุที่เน้นซ้ำในการบังคับคดีอันเกิดแต่การยื่นคำร้องขอขึ้น ดังนั้น การวางเงินประกันเช่นนี้จึงเป็นเพียงเพื่อประกันการชำระค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอาจได้รับเท่านั้น เงินประกันดังกล่าวจึงไม่ใช่ค่าเสียหายที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องได้รับจริง ๆ และถ้าหากในกรณีที่ความเสียหายที่เกิดขึ้นมีจำนวนมากกว่าเงินประกันที่ศาลสั่งให้ผู้ร้องวางแล้ว ผู้ร้องก็ต้องเป็นผู้รับผิดชอบในส่วน of ค่าเสียหายที่เพิ่มขึ้น ดังนั้น ในปัญหาเรื่องนี้ เมื่อพิจารณาบทบัญญัติในมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลายซึ่งบัญญัติว่า "ถ้าปรากฏภายหลังว่า เจ้าหนี้แกล้งให้ศาลใช้อำนาจดังกล่าวไว้ในมาตรา 16 หรือมาตรา 17 เมื่อลูกหนี้มีคำขอโดยทำเป็นคำร้องศาลมีอำนาจสั่งให้เจ้าหนี้ชดใช้ค่าเสียหายตามจำนวนที่เห็นสมควรให้ลูกหนี้ ในกรณีเช่นนี้หากเจ้าหนี้ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล ศาลมีอำนาจบังคับเจ้าหนี้นั้นเสมือนหนึ่งว่าเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา" จากบทบัญญัติดังกล่าว

^๓ คำพิพากษาฎีกาที่ 327/2522

จะเห็นได้ว่า ในกรณีที่เจ้าหน้าที่แกล้งให้ศาลใช้อำนาจเกี่ยวกับเรื่องวิธีการชั่วคราวก่อนมีคำสั่ง พิทักษ์ทรัพย์หรือพิทักษ์ตามมาตรา 16 หรือมาตรา 17 กฎหมายอนุญาตให้ลูกหนี้ยื่นคำร้องต่อศาลให้สั่งเจ้าหน้าที่ผู้เป็นโจทก์ชดใช้ค่าเสียหายได้ในคดีล้มละลายนั้นเอง ซึ่งวิธีการนี้จะทำให้ลูกหนี้ไม่ต้องไปฟ้องเป็นคดีแพ่งขึ้นใหม่ให้เสียเวลาและค่าใช้จ่าย ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าในกรณีที่บุคคลภายนอกใช้สิทธิโดยไม่สุจริตยื่นคำร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดเข้ามาในคดีโดยมีเจตนาเพื่อประวิงคดีนั้น ควรมีบทบัญญัติให้อำนาจศาลพิจารณาและพิทักษ์ในเรื่องค่าเสียหายที่เกิดขึ้น โดยถือว่าการเรียกค่าเสียหายนี้เป็นส่วนหนึ่งของการพิจารณาคดี การขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึด เช่นเดียวกับกฎหมายล้มละลายที่ได้กล่าวมาข้างต้น ซึ่งข้อความที่จะบัญญัติให้อำนาจศาลเช่นนี้ ผู้เขียนขอเสนอดังต่อไปนี้ คือ

"ถ้าปรากฏภายหลังว่า ผู้กล่าวอ้างใช้สิทธิโดยไม่สุจริตยื่นคำร้องขอเข้ามาเพื่อประวิงคดี เมื่อโจทก์หรือเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามีคำขอโดยทำเป็นคำร้อง ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้กล่าวอ้างนั้นชดใช้ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นตามจำนวนที่ศาลจะเห็นสมควรแก่โจทก์หรือเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ในกรณีเช่นนี้ หากผู้กล่าวอ้างไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล ศาลมีอำนาจบังคับผู้กล่าวอ้างเสมือนหนึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา"

ส่วนเรื่องความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการนำยึดที่ไม่สุจริตของโจทก์หรือเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษานั้น ในกรณีที่ผู้ร้องจะต้องไปฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายที่เกิดขึ้นต่างหากเป็นคดีละเมิด ซึ่งกรณีดังกล่าวผู้เขียนเห็นว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนี้ไม่ได้เป็นผลมาจากคดีการขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดโดยตรง แต่เป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นก่อนมีคดีการขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึด ดังนั้น ความเสียหายที่เกิดขึ้นในส่วนนี้ผู้ร้องจึงต้องไปฟ้องร้องเป็นคดีละเมิดต่างหากต่อไป

5. ปัญหาในเรื่องการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นเจ้าของร่วมกับบุคคลภายนอก ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 4 ว่า ในกรณีที่ทรัพย์สินซึ่งตกอยู่ภายใต้การบังคับคดีเป็นทรัพย์สินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นเจ้าของร่วมกับบุคคลภายนอก เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามีสิทธินำเจ้าหน้าที่งานบังคับคดียึดทรัพย์สินทั้งหมดเพื่อขายทอดตลาดได้ เพราะ

ถือว่าส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษามีอยู่รวมในทรัพย์สินนั้นทั้งหมด ไม่สามารถจะแยกเป็นส่วนๆ ได้ว่าตอนไหนเป็นของใครจนกว่าจะได้มีการแบ่งแยกทรัพย์สินนั้นออกจากกัน แต่จากการศึกษาพบว่า การปฏิบัติเช่นนี้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนและไม่ยุติธรรมแก่บุคคลภายนอกผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์รวมคนอื่นที่ไม่ได้ตกเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา นอกจากนี้การบังคับคดีโดยการขายทอดตลาดทรัพย์สินทั้งหมดนั้นยังขัดต่อหลักกฎหมายในเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ว่า เจ้าของทรัพย์สินมีสิทธิใช้สอยหรือจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สินของตนได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1336 และเมื่อพิจารณาบทบัญญัติในมาตรา 1361 วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติว่า "เจ้าของรวมคนหนึ่ง ๆ จะจำหน่ายส่วนของตนหรือจำนอง หรือก่อให้เกิดภาระติดพันก็ได้" ดังนั้น ในเรื่องนี้ผู้เขียนจึงเห็นว่าในกรณีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นเจ้าของรวมในทรัพย์สินที่ถูกยึดกับบุคคลภายนอก เจ้าพนักงานบังคับคดีน่าจะยึดและขายทอดตลาดเฉพาะส่วนแห่งกรรมสิทธิ์ หรือสิทธิครอบครองในทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น ทั้งนี้เพราะว่าถ้าทรัพย์สินนั้นไม่ถูกเจ้าพนักงานบังคับคดียึดเพื่อขายทอดตลาดทั้งหมดแล้ว ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิจะจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สินเฉพาะส่วนของตนได้เท่านั้น โดยผู้รับโอนส่วนแห่งกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองในทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็จะเข้าเป็นเจ้าของรวมในทรัพย์สินนั้นต่อไป ดังนั้น เมื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่มีสิทธิเอาทรัพย์สินทั้งหมดไปจำหน่ายจ่ายโอนโดยพลการได้แล้ว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ย่อมไม่สามารถนำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินทั้งหมดเพื่อออกขายทอดตลาดได้ ซึ่งเป็นไปตามหลักกฎหมายที่ว่าผู้รับโอนย่อมไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน และถ้าในทางปฏิบัติของการบังคับคดีเป็นเช่นนี้แล้ว ก็จะทำให้เกิดความยุติธรรมแก่บุคคลภายนอกผู้เป็นเจ้าของรวมและเป็นการลดจำนวนคดีทางศาลที่จะเกิดขึ้นในภายหลัง เช่น การใช้สิทธิทางศาลเพื่อขอคืนส่วนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 หรือการใช้สิทธิทางศาลเพื่อขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 288 นอกจากนี้ยังจะทำให้การขายทอดตลาดทรัพย์สินของเจ้าพนักงานบังคับคดี

สอดคล้องกับหลักกฎหมายว่าด้วยอำนาจในการบังคับคดีของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาที่ว่า เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามีอำนาจบังคับคดีเอาแต่เฉพาะทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้นอีกด้วย

6. ระยะเวลาในการพิจารณาคดี เนื่องจากคดีการขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดถือว่าเป็นสาขาของคดีเดิม ดังนั้น ศาลควรจะได้ให้ความสำคัญต่อคดีดังกล่าวและควบคุมให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเป็นไปอย่างรวดเร็ว ไม่ล่าช้า ทั้งนี้เพื่อให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเป็นผล นอกจากนี้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีที่รวดเร็วยังจะเป็นการให้ความคุ้มครองเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาและบุคคลภายนอกไม่ให้เกิดความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากความล่าช้าในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอีกด้วย

ไม่ว่าบทบัญญัติของกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายในเรื่องการขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดจะมีขั้นตอนและวิธีการดีเพียงใดก็ตาม ถ้าหากปรากฏว่าการยึดทรัพย์สินของเจ้าพนักงานบังคับคดีมีวิธีการที่ไม่รัดกุมเพียงพอแล้ว ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ ก็ไม่สามารถนำไปบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ในส่วนของการยึดทรัพย์สินเพื่อขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดี ผู้เขียนเห็นว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีควรมีหลักเกณฑ์

การขายทอดตลาดเฉพาะส่วน โดยกรมบังคับคดียังไม่เคยมีปรากฏ ทั้งนี้เพราะเจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นว่าถ้าทรัพย์สินนั้นลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมสามารถนำทรัพย์สินทั้งหมดออกขายทอดตลาดได้ แต่การกระทำเช่นนี้อาจก่อให้เกิดปัญหาการร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดในภายหลัง ดังนั้นผู้เขียนจึงเห็นว่าถ้าหากมีการขายทอดตลาดเฉพาะส่วนแห่งทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้แล้ว ก็จะไม่มีปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้น และถึงแม้ว่าจะมีผู้โต้แย้งว่าหากมีการขายทอดตลาดเฉพาะส่วนแล้วจะไม่มีผู้มาซื้อ แต่ในปัจจุบันการซื้อขายเฉพาะส่วนได้กระทำกันแพร่หลายโดยทั่วไป ดังนั้น การขายเฉพาะส่วนคงไม่เป็นอุปสรรคในการขายทอดตลาดแต่อย่างใด

มาตรการ และวิธีการที่รัดกุมเพื่อใช้ในการพิจารณาถ่วงน้ำหนักหลักฐาน และข้อมูลต่าง ๆ ที่โจทก์หรือเจ้านี้ตามคำพิพากษาเสนอต่อตนเสียก่อนจนกระทั่งแน่ใจว่าทรัพย์สินที่จะต้องไปทำการยึดนั้นเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาจริง และที่สำคัญคือ เมื่อการบังคับคดีโดยการยึดทรัพย์สินของเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อขายทอดตลาดให้ความคุ้มครองสิทธิในการได้รับชำระหนี้ของเจ้านี้ตามคำพิพากษามากเพียงใด กฎหมายในเรื่องการขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดก็ต้องให้ความคุ้มครองบุคคลภายนอกให้มีสิทธิเข้ามาร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินดังกล่าวมากขึ้นเพียงนั้น



ศูนย์วิทยพัชรากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย